

vastaanottajat:

Olli-Pekka Heinonen
pääjohtaja
Opetushallitus

Samu Seitsalo
johtaja
Opetushallitus

Salla Peltola
oppimateriaalipäällikkö
Koulutus ja kustantaminen
Opetushallitus

Susanna Rajala
opetusneuvos
yksikön päällikkö
Vapaa sivistystyö ja kulttuuriryhmien koulutus
Opetushallitus

Tarja Leblay
opetusneuvos
Opetushallitus

lähettäjä:

Viittomakielten lautakunta (toimii Kotimaisten kielten keskuksen alaisuudessa)

yhteydenotot:

Leena Savolainen
tutkija, viittomakielten lautakunnan sihteeri
Kuurojen Liitto ry
leena.savolainen@kuurojenliitto.fi

AVOIN KIRJE

Viittomakielten oppimateriaalit sekä kielitaidon arviointi

Suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen opetusta varten laaditusta, valmiista oppimateriaalista on valtava pula. Esimerkiksi peruskoulun oppiaineen *viittomakieli ja kirjallisuus* opetukseen ei ole saatavilla **ainoatakaan** paperista tai digitaalista oppikirjaa yhdellekään luokkasteista. Tämän on todettu olevan myös merkittävä, oppimistuloksia heikentävä tekijä ([Huhtanen & al. 2016](#): 16, 46–47).

Viittomakielten lautakunta onkin erittäin huolissaan viittomakielten opetuksen kokonaistilanteesta. Kun opetussuunnitelman mukaista oppimateriaalia ei ole, mikä on lasten tosiasiallinen mahdollisuus opiskella viittomakieltä? Toteutuuko heidän oikeutensa kehittää omaa kieltään ([YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista](#), artikla 29)? Lasten mahdollisuudella omaksua ja oppia suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä on myös suora kytkös näiden kielten säilymiseen elinvoimaisina tulevaisuudessa. Jos viittomakielemme eivät nyt välity lapsille ja nuorille, he eivät aikuisina tule käyttämään niitä lastensa kanssa, kieliyhteisö pienenee, ja kuurojen ja huonokuuloisten lasten on tulevaisuudessa yhä vaikeampi tulla viittomakieliseksi.

Opetushallituksen vastuu

Tällä kirjeellä viittomakielten lautakunta haluaa kysyä Opetushallitukselta (OPH), kuinka se hahmottaa vastuunsa suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen käyttömahdollisuuksien edistäjänä (viranomaisen edistämisvelvoite [viittomakielilaissa](#))? OPH:n toimet oppimateriaalin tuottamiseksi muun muassa oppiaineeseen viittomakieli ja kirjallisuus eivät ilmiselvästi ole olleet riittäviä, koska materiaalia ei vielä ole saatavilla. Lautakunnan tietojen mukaan OPH ei ole myöskään kannustanut muita toimijoita työskentelemään oppimateriaalitalanteen parantamiseksi.

OPH on kyllä 2010-luvulla käynnistänyt kaksi suomalaiseen viittomakieleen liittyvää projektia, mutta ei ole vienyt niistä kumpaakaan päätökseen. Molemmissa projekteissa ja niiden työryhmissä on työskennellyt monta viittomakielen asiantuntijaa useiden vuosien ajan, eli niihin on resursoitu paljon osaamista. Projektit ovat kuitenkin ilman selitystä keskeytyneet.

Kaksi mainittua, kesken jäänyttä projektia

1. Suomalaisen viittomakielen oppimateriaalin laatiminen

OPH aloitti suomalaisella viittomakielellä tuotetun oppimateriaalin valmistamisen vuonna 2015. Vuonna 2018 valmistuivat käsikirjoitukset oppiaineisiin *viittomakieli ja kirjallisuus* sekä *suomi viittomakielisille* peruskoulun luokka-asteille 1 ja 2. Käsikirjoitusten valmistuttua OPH pyysi tarjouksia teknisestä alustasta, jolla oppimateriaali voitaisiin julkaista. Saapuneista tarjouksista ei hyväksytty yhtäkään, ja projekti laitettiin jäihin. Viittomakielten lautakunnan sihteerin OPH:lta sähköpostitse (20.11.2020) saaman tiedon mukaan projektia ei ole viety päätökseen, koska siihen ei ole ollut osoittavaa rahoitusta. Koska käsikirjoitukset on tehty vuonna 2014 julkaistun opetussuunnitelman mukaisesti, ne tulisi nyt myös päivittää pian voimaan tulevan [opetussuunnitelman osauudistuksen](#) mukaiseksi.

2. Suomalaisen viittomakielen sisällyttäminen yleisiin kielikokeisiin

Lautakunta haluaa nostaa tässä kirjeessä esille myös OPH:n toisen suomalaista viittomakieltä koskevan projektin, eli kielen sisällyttämisen yleisiin kielikokeisiin. Vaikka itse koetta ei voi suoraan hyödyntää perusopetuksessa (kokeen voi suorittaa vain aikuinen), mahdollisuus saada virallinen todistus kielitaidosta liittyy olennaisesti viittomakielisten kielellisiin oikeuksiin ja välillisesti myös lasten ja nuorten mahdollisuuteen saada laadukasta opetusta.

Yleiset kielitutkinnot sekä niiden kehittäminen ja valvominen ovat OPH:n vastuulla ([laki](#) ja [asetus](#) yleisistä kielitutkinnoista). OPH:n tilauksesta toteutettiin vuonna 2012 Selvitys viittomakielen sisällyttämisestä yleisiin kielitutkintoihin. Vuonna 2013 Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielitutkimuksen keskuksessa ryhdyttiin laatimaan suomalaisen viittomakielen kielitutkintoa ([Sivunen & al. 2014](#): 90–99). Työ eteni katkonaisesti ja jakautui useaan työvaiheeseen. Helmikuussa 2019 julkaistiin lopulta [suomalaisen viittomakielen taitotasokuvaimet ja arviointikriteerit](#) (katso myös [Ahola, Ohranen & Neittaanmäki 2019](#)). Tästä huolimatta kielikoetta ei vielä pääse suorittamaan, koska sen käyttöönotto vaatii ensin yleisiä kielitutkintoja koskevan asetuksen muuttamisen (5. § määrää, että tutkinto sisältää osakokeen "kirjoittaminen"). Tämän lisäksi tutkinnolle ei ole olemassa viittomakielille soveltuvaa verkkoalustaa.

Yleisen kielitutkinnon suorittamisesta saatu todistus on virallinen osoitus henkilön kielitaidosta. Esimerkkinä vakavista ongelmista, joita suomalaisen viittomakielen kokeen puuttuminen aiheuttaa, voi mainita sen, etteivät tulkkauspalvelua tarjoavat yritykset tällä hetkellä pysty vertailukelpoisesti osoittamaan työntekijöidensä kielitaidon tasoa. Tästä syystä myöskään tulkkauspalvelun tarjoaja,

Kela, ei voi aidosti huomioida asiakkaille välittämänsä tulkkauspalvelun kielellistä laatua. Tällä voi olla vaikutuksia myös kouluopetuksessa käytettävän tulkkauksen laatuun.

Toisena suurena ongelmana voi mainita sen, kuinka maahan muuttaneet kuurot nykyisellään voivat osoittaa riittävän kielitaitonsa suomalaisessa viittomakielessä Suomen kansalaisuutta hakiessaan: koska virallista kielikoetta ei vielä ole, arvioinnit tekee tällä hetkellä kansalaisjärjestö Kuurojen Liitto ry.

Suomenruotsalaisen viittomakielen oppimateriaali

Suomenruotsalaisen viittomakielen oppimateriaalia ei ole käytännössä lainkaan saatavilla, eikä myöskään suunnitelmaa materiaalin valmistamiseksi ole olemassa. Kielen tutkimusta on tehty vasta hyvin vähän ja viittomiston kuvaus Suvi- ja SignWiki-sanakirjoissa on vielä suppeaa. Niinpä kielen oppituntien valmistelu on hyvin haastavaa ja työlästä. Uhanalaisen suomenruotsalaisen viittomakielen siirtyminen nuorelle sukupolvelle on kielen elpymisen kannalta elintärkeää, ja siksi oppimateriaalia pitäisi laatia ja saada käyttöön mahdollisimman pian.

Viittomakielten lautakunta esittää seuraavia toimenpiteitä

Viittomakielten lautakunta pyytää, että OPH kertoo, mitkä sen suunnitelmat ovat kahden yllämainitun, suomalaista viittomakieltä koskevan projektin saattamiseksi päätökseen. Lisäksi lautakunta toivoo selvyttä ja avoimuutta siihen, keiden vastuulla Suomen viittomakielten oppimateriaalin tuotanto OPH:ssa on. Esimerkiksi OPH:n verkkosivuilta tätä tietoa ei löydy.

OPH järjesti 24.11.–8.12.2020 yleisen, eri kouluasteiden opettajille suunnatun [kyselyn oppimateriaalipuutteista](#). Viittomakielten lautakunta katsoo, ettei kyselyyn vastaaminen kuitenkaan ollut mielekäs tapa lähteä edistämään viittomakielten oppimateriaaliasiaa. Sen sijaan lautakunta ehdottaa, että OPH ryhtyisi selvittämään opetussuunnitelman mukaisen oppimateriaalin tilannetta kutsumalla koolle viittomakieltemme opetuksen ja tutkimuksen asiantuntijoita.

Viittomakielten lautakunta myös mielellään keskustelee OPH:n edustajan kanssa tässä kirjeessä esille nostetuista asioista.

Viittomakielten lautakunta

Jyväskylä 9.4.2021

Juhana Salonen

puheenjohtaja

Lait ja asetukset

Laki yleisistä kielitutkinnoista, 12.11.2004/964 [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040964>

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, 60/1991 [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla: https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

Viittomakielilaki, 359/2015 [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla: <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150359>

Valtioneuvoston asetus yleisistä kielitutkinnoista 16.12.2004/1163 [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041163>

Muut lähteet

Ahola, Sari, Sari Ohranen ja Reeta Neittaanmäki, 2019. Suomalaisen viittomakielen taitotasokuvainten ja arviointikriteereiden kehittäminen Yleisissä kielitutkinnoissa. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 10(2). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2019/suomalaisen-viittomakielen-taitotasokuvainten-ja-arviointikriteereiden-kehittaminen-yleisissa-kielitutkinnoissa>

Huhtanen, Mari, Mika Puukko, Päivi Rainò, Nina Sivunen ja Riitta Vivolin-Karén 2016. Viittomakielen oppimistulokset perusopetuksen 7.–9. vuosiluokilla 2015. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, julkaisut 3:2016 [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla: https://karvi.fi/app/uploads/2016/02/KARVI_0316.pdf

ks. myös uutinen: Saamen, romani- ja viittomakielen oppimistulosten arviointi, 7.–9. lk. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi), maaliskuu 2014 – toukokuu 2016. [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla: <https://karvi.fi/esi-ja-perusopetus/oppimistulosten-arvioinnit/perusopetuksen-oppimistulosten-arvioinnit-2014-2015/saamen-romani-ja-viittomakielen-oppimistulosten-arviointi/>

Kysely oppimateriaalipuutteista, Opetushallitus 24.11.–8.12.2020 [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/tiedonkeruu/kysely-oppimateriaalipuutteista>

Perusopetuksen arvioinnin uudistaminen etenee – arvosanoille määritellyjä kriteeriluonnoksia voi kommentoida verkossa 28.8. alkaen. OPH:n tiedote 28.8.2020 [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2020/perusopetuksen-arvioinnin-uudistaminen-etenee-arvosanoille-maariteltyja>

Selvitys viittomakielen sisällyttämisestä yleisiin kielitutkintoihin. Raportit ja selvitykset 9:2012, Opetushallitus.

SignWiki, wikiordbok i finlandssvenskt teckenspråk [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla: <https://finssl.signwiki.org>

Sivunen, Nina, Henna Tossavainen ja Sari Ahola 2014. Tarja Leblay, Tiina Lammervo ja Mirja Tarnanen (toim.) 2014. Yleiset kielitutkinnot 20 vuotta, 90–99. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2014:16 [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/yleiset-kielitutkinnot-20-vuotta>

Suomalaisen viittomakielen taitotasokuvaimet ja arviointikriteerit. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla:

<https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/solki/yki/svk/suomalaisen-viittomakielen-taitotasokuvaimet-ja-arviointikriteerit>

Suvi, nätordbok i de finländska teckenspråken [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla:

<http://suvi.teckensprak.net>

Yleiset kielitutkinnot (Yki) [viitattu 12.3.2021]. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kieli-ja-kaantajatutkinnot/yleiset-kielitutkinnot-yki>